

ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR DIN ROMÂNIA. EVOLUȚIA ȘI CONSECINȚELE CURRICULARE DE LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA PÂNĂ ÎN PREZENT

Prof. preuniv. dr. Cozoș Cerasela Liliana
Liceul Tehnologic "Ion Bănescu", Mangalia

Se exprimă tot mai mult convingerea că viitorul umanității depinde într-o mare măsură de dezvoltarea culturală, științifică și tehnică care poate fi realizată în centrele de cultură, de cunoaștere și creștere devenite adevărate focare de educație.

Trăim sub semnul accelerației istorice, după cum plastic se exprima, acum câteva decenii, filosoful francez Gaston Berger. Omul contemporan trebuie să fie și, în mod real, este într-o continuă alertă, prevăzător, temător, dar niciodată pe deplin pregătit pentru viață [1].

Din perspectivă epistemologică, istoria trebuie considerată o cale de cunoaștere. Prin parcurgerea ei, în cazul nostru, cu referire la importanța învățământului preuniversitar, putem pătrunde în zona profundă, a dimensiunii sale axiomatice, evidențiind continuitățile și discontinuitățile pentru fixarea conceptelor de bază și promovarea lor socială, la nivel paradigmatic [2]. Domeniul curriculumului, abordat dintr-o perspectivă istorică, utilizând strategii de tip sincron - diacronic și hermeneutic, are la bază două argumente [3]. Ele sunt de natură *etică* și *epistemologică*. Abordarea longitudinal-istorică elimină excesele unor ideologii subiective făcând posibile reinterpretări obiective asupra domeniului. Această perspectivă conduce la delimitarea nucleului epistemic tare al teoriei curriculumului. El este reprezentat de paradigma curriculumului lansată de Ralph W. Tyler în 1950 prin lucrarea sa de referință *Basic Principles of Curriculum and Instruction*, lucrare ce reprezintă punctul de pornire al postmodernității curriculumului și al evoluțiilor sale ulterioare.

La începutul secolului XX, o perioadă înfloritoare pentru învățământ a reprezentat-o mandatul ministerial al lui Spiru Haret care, a militat și a reușit să dezvolte rețeaua școlară la sate, astfel încât de la 3446 școli existente în anul 1896 s-a ajuns la organizarea a peste 4685 de școli în anul de învățământ **1909/1910**. Nu a fost deloc neglijată rețeaua școlilor din mediu urban, care a crescut în același interval de la 129 la 146, iar numărul elevilor de la 26150 la 36821.

Așa cum regăsim în Webster's New International Dictionary, între secolele XVI și XIX, cel mai adesea, *conceptul de curriculum* era privit drept „un **curs oficial organizat într-o școală** sau într-un colegiu care se finalizează cu obținerea unui grad, nivel de instruire”. În dinamica sa, curriculumul include „**întregul corp de cursuri** oferite într-o instituție educațională sau într-un departament al acesteia”, fiind concretizat în documente - planuri de învățământ, programe de studiu sau syllabus-uri, lista disciplinelor academice funcționând în această perioadă ca și criteriu principal de structurare.

Un punct de vedere diferit asupra curriculumului poate fi găsit în Encyclopedia of Educational Research [4] care definește curriculumul drept “**ansamblul experiențelor pe care cel ce învață le trăiește** sub conducerea școlii. Reprezintă un complex mai mult sau mai puțin planificat și controlat de condiții în care elevul învață să se comporte și în care se comportă în moduri variate”. În cadrul curriculumului pot fi modificate comportamentele elevilor sau pot fi create altele noi. La nivelul planificării experiențelor educaționale trebuie luate în calcul efectele pe care le au asupra elevilor toate aspectele comunității, familiei și școlii.

În anul **1918**, când un ministru al învățământului era profesorul universitar de geografie Simion Mehedinți, s-au elaborat și pus în aplicare câteva legi, menite în special să schimbe „școala poporului”, denumire prin care se înțelegea pe atunci școala primară și învățământul normal (școlile de învățători). Viitorii învățători și profesori urmau să fie selecționați după criterii de vocație, dintre cei care urmau „școlile pregătitoare și seminariile normale”. Prin legile amintite se intenționa în special să se ridice „școala poporului”, ajungându-se până la un fel de „universitate țărănească”.

Toate aceste proiecte au fost însă abandonate după scurt timp. În 1919, apoi în 1924, 1928, 1932, 1934, 1936 și 1937 au fost făcute modificări esențiale în domeniul învățământului de toate gradele.

Învățământul primar a suportat modificări prin **Legea învățământului primar al statului și învățământului normal-primar din iunie 1924**.

„**Art. 1.** Învățământul primar formează primul grad al învățământului. El cuprinde:

- a) Școala de copii mici (grădinile de copii);
- b) Școala primară;
- c) Școalele și cursurile de adulți;
- d) Școalele și clasele speciale pentru copiii debili și anormali educabili.

Art. 2. Învățământul primar se predă:

În școalele statului (școlile publice).

În școalele sau institutele particulare autorizate de stat și în familie, conform legii învățământului particular.

Art. 3. Școalele primare publice sunt nu numai acelea înființate în conformitate cu această lege de către stat, ci și acelea înființate de către comune sau județe, cu autorizarea Ministerului Instrucțiunii, prin care se va face numirea și plata personalului didactic.

Art. 4. Îndrumarea și supravegherea generală a învățământului primar sunt în sarcina statului, care le execută prin Ministerul Instrucțiunii.

Nici o școală nu se poate înființa fără autorizarea Ministerului Instrucțiunii și fără a se conforma cu dispozițiunile legii în vigoare. [...]

Art. 5. Învățământul primar este unitar în tot cuprinsul țării.

Art. 6. Învățământul primar este obligatoriu și gratuit în condițiunile prevăzute de această lege.

Părinții, tutorii și toți acei care au sub autoritatea sau îngrijirea lor copii orfani, cetățeni români, sunt datori să dea copiilor lor instrucțiunea elementară, absolut indispensabilă oricărui cetățean, cuprinzând programul complet al școlii primare, astfel cum este prevăzut în această lege.

Art. 7. Învățământul primar în școalele statului se predă în limba română.

În comunele cu populație de altă limbă decât limba română, Ministerul Instrucțiunii Publice va înființa școale primare cu limba de predare a populației respective, în aceeași proporție ca și comunele românești. În aceste școale studiul limbii române va fi însă obligatoriu în numărul de ore stabilit prin regulament.” [5]

Abordarea istorică (sincronică, diacronică) și hermeneutică a curriculumului valorizează fundamentele istorice propuse de S. Cristea. Fundamentele istorice ale curriculumului „susțin clarificarea conceptului din perspectiva evoluțiilor sale pedagogice și sociale”, realizate în câteva etape semnificative.

Acest tip de raționament științific evidențiază, pe de o parte, etapele parcurse de practica efectivă a curriculumului și de semnificațiile atribuite, în timp, conceptului de curriculum; pe de altă parte atrag atenția asupra necesității analizei semnificațiilor acestui concept prin apelul la anumite condiții socio-istorice ce au puterea de a justifica utilizarea lor concretă. În același timp, trebuie să evidențiem faptul că atribuirea unui anumit sens într-un context istoric, nu justifică preluarea înțelesurilor curriculumului și utilizarea lor în alt context.

Literatura de specialitate ne oferă sintetic două viziuni diferite asupra etapizării posibile și probabile a semnificațiilor atribuite curriculumului și a încadrării lor istorice la nivelul unor perioade istorice clar determinate. O primă viziune este propusă de către S. Cristea [6], iar o a

doua perspectivă este oferită de I. Negreț-Dobridor [7] care, preia o clasificare realizată de W. Pinar (1995).

Învățământul secundar a fost modificat esențial prin **legea din 1928**. Conform acestei legi, în învățământul secundar intrau:

- învățământul secundar teoretic (gimnaziile și licee teoretice) organizat în două trepte, independente una de alta:

- treapta inferioară era numită gimnaziu și cuprindea patru ani de studii;
- treapta superioară, numită liceu, cuprindea tot patru ani de studii, cu deosebirea că aici, pe lângă elementele de cultură generală, elevii primeau și o bursă de specializare. Specializarea urma să se facă în ultimul an al liceului, într-o secție literară și una științifică. Ulterior s-a introdus o modificare privind această specializare, împărțirea în direcția literară și în cea științifică făcându-se în ultimii doi ani ai liceului. O dată cu introducerea acestor doi ani de specializare, s-a redus și învățământul secundar de la opt ani, la șapte ani, iar cursul gimnazial la trei ani, în loc de patru.

- învățământul normal (pentru format învățători);

- seminariile teologice;

- învățământul industrial, organizat prin legea din 1936, care cuprindea

- gimnaziile industriale,
- licee industriale,
- școli speciale industriale;

- învățământul comercial, organizat tot prin legea din 1936, care cuprindea

- gimnaziile și
- licee industriale;

- învățământul agricol, cu școli agricole de gradul I și II și școli de economie casnică de gradul I și II pentru fete, dependente de Ministerul Agriculturii și Domeniilor;

- învățământul militar, care cuprindea licee militare cu opt ani de studii, dar cu educație militară supravegheată de Ministerul Apărării Naționale.

Datorită reducerilor bugetare de la începutul anilor 1930, la majoritatea școlilor normale și seminariile teologice a fost desființată clasa I începând cu anul școlar 1931-1932. Începând cu anul 1932, legea învățământului particular permitea profesorilor bărbați să predea la o școală de fete când școala dovedea lipsa profesoarelor la obiectele respective. La școlile statului, Ministerul a introdus o taxă de 500 de lei tuturor elevilor repetenți. Conform avizului din 1934 al ministrului Instrucțiunii, școala secundară de băieți și fete a fost organizată în două cicluri diferențiate, independente unul de altul, cu administrație proprie: gimnaziul, ca școală secundară inferioară cu 4 clase și liceul, ca școală secundară superioară cu 4 clase, cu 1 sau 2 ani de specializare. Paralel cu gimnaziile funcționau școlile practice inferioare pentru crearea micilor meseriași, comercianți, agricultori, viticultori. La sfârșitul celor 4 clase de gimnaziu, elevii susțineau un examen de capacitate în urma căruia cei ce reușeau se puteau înscrie la liceele teoretice sau practice. Din 18 aprilie 1934 s-a pus în vedere tuturor școlilor că trebuie să-și procure în mod obligatoriu câte un aparat de radio (Abonamentul lunar în valoare de 600 de lei era dificil de plătit pentru majoritatea școlilor de la sat).

Începând cu **anul 1937**, Regele Carol al II-lea a organizat Straja Țării, astfel încât întregul tineret școlar trebuia să facă parte din această instituție. Oficiul de Educare a Tineretului Român emitea un buletin care cuprindea pe lângă ordinele și îndrumările conducerii centrale și articole pentru educația tineretului școlar. Era absolut necesar ca membrii corpului didactic și elevii să cunoască directivele ce se dădeau prin acest Buletin, distribuit în două exemplare: unul la dispoziția profesorilor și altul la dispoziția elevilor.

Cursul dezvoltării interbelice al învățământului românesc este schimbat după terminarea celui de-al doilea război mondial, ca urmare a înglobării statului român în sfera de dominație sovietică.

La **23 martie 1945**, s-a trecut la gimnaziul unic de patru ani, deschis tuturor copiilor care au absolvit cursurile școlii primare de patru ani, și care înlocuia, astfel, cursul supraprimary de trei ani instituit prin legea învățământului primar, din 1925. În anul școlar 1945/1946, existau deja 1 507 clase de gimnaziu, cu aproximativ 50 000 elevi [8].

În iarna anului 1946, se declanșează campania națională de lichidare a analfabetismului – adevărată plagă a societății românești ce înregistra, încă, în 1945, în ciuda eforturilor depuse în perioada anterioară, un procent, de circa 25% din totalul populației. Campania viza alfabetizarea populației active, între 16–56 ani, neștiutoare de carte și ea a fost declarată ca încheiată în 1956.

Prin **Legea de Reformă a Învățământului, din 3 august 1948**, se revine la sistemul de legi organice unice, ca în 1864, sistem care a rămas în vigoare prin legile ulterioare ale învățământului din 1968, 1978 și 1995.

În cadrul reformei începute, dar de orientare răsăriteană, limbile franceză și italiană, atât de răspândite în programele școlare, trec pe un loc secund lăsând loc unei limbi impuse, după cum prevede art. 6 din Decretul nr. 175 din 1948 „... cu începere din clasa a IV-a elementară se va preda obligatoriu limba rusă”.

Structură organizatorică aleasă pentru reforma învățământului începută în anul 1948 a fost copiată după cea existentă în URSS în acel moment.

De la un învățământ primar obligatoriu și gratuit cu o durată de 7 ani, s-a trecut la un învățământ primar obligatoriu și gratuit de 4 ani, cu posibilitatea de a urma facultativ clasele 5–7, ceea ce constituie un real regres, în 1948, atât față de evoluțiile pedagogice europene, cât și față de propriile soluții progresiste românești, în vigoare din 1925 [9].

Corespunzător, cursurile gimnaziale și liceale de 8 ani sunt reduse la o școală medie, ce dura 4 ani, redusă apoi la 3 ani, prin **Decretul nr.56/1951**, ca în URSS.

În **decembrie 1953**, învățământul profesional și tehnic, a fost reorganizat în școli de ucenici de 2–4 ani, școli de maiștri pentru absolvenții școlilor de ucenici cu minim 3 ani practică în producție și, respectiv, școli tehnice pentru absolvenții școlilor medii. Ulterior, în 1959, s-au organizat pentru salariați cursuri serale de nivel mediu și superior, în vederea ridicării nivelului de cunoștințe generale al personalului economic și administrativ.

În anul **1956**, durata școlii elementare a fost sporită la 7 ani, iar a școlii medii, la 11 ani, organizate pe două profile – real și uman.

Durata școlii elementare a ajuns la 8 ani, iar școala medie (liceul) la 12 ani, în **1961** (ca înainte de 1948), păstrându-și însă titulatura stabilită de reforma stalinistă din 1948.

S-a reușit, treptat, revenirea la tradițiile românești edificate în domeniu, anterior lui 1948, proces cristalizat și definitivat prin Legea Învățământului din 1968, cu urmări benefice pentru evoluția generală a școlii românești, în sensul înregistrării de progrese mai mult decât importante: eradicarea analfabetismului, sporirea permanentă, atât a bazei materiale și a efectivelor personalului didactic, cât, mai ales, a cifrelor de școlarizare, la toate nivelurile și profilele de învățământ.

Printre altele, aceasta lege impunea elaborarea unor manuale unice scrise de autori români (până la momentul respectiv manualele erau traduse din rusă) și stabilirea următoarelor trepte de instruire:

- preșcolar, cu grădinițe de copii de la 3 la 6 ani;
- învățământul obligatoriu de cultură generală cu o durată de 10 ani, clasele IX și X fiind în același timp și anii I și II de liceu; potrivit articolului 26 din lege, „Învățământul obligatoriu de cultură generală are durata de 10 ani.”
- licee de 2 tipuri:
  - a) de cultură generală (4 ani) cu secții real sau umanist;
  - b) de specialitate (4-5ani) cu diferite profile.

În unele unități instruirea "se poate desfășura și într-una din limbile moderne de largă circulație" (articolul 10 din lege).

Încărcarea elevilor de liceu (clasele IX-XII) devine foarte mare **spre finele anilor `70**. Exemplele sunt date pentru clasa a X-a, specializarea chimie-biologie, anul școlar 1977/1978:

- o 6 ore pe zi, afară de sâmbăta, 35 ore săptămânal;
- o 17 discipline, la care se adaugă cercul sportiv sau activități considerate voluntare;
- o numărul de pagini de manual predate săptămânal: circa 90;
- o numărul de noțiuni principale și alte informații ce trebuiau înțelese, asimilate, memorizate și consolidate: cca 660 pe săptămână sau 110 pe zi.

Elevii aveau de făcut față unei duble încărcări: prin orar (6 ore pe zi) și prin conținutul fiecărei discipline. Accentul se punea pe memorizare, elevii devenind tot mai obosiți; cadrele didactice fac eforturi contra cronometru ca să facă față tuturor obligațiilor programei școlare, cât și celor extrașcolare.

Pe fondul procesului accelerat de industrializare al țării, început în anii `70, formarea profesională a fost direcționată către liceele industriale și agricole.

O noua lege a educației a fost aprobată în 1978, principalele efecte fiind politizarea accentuată, o anume ierarhizare a disciplinelor [10], precum și principiul obligatoriu al integrării învățământului cu producția.

Sistemul de învățământ preuniversitar cuprindea [11]:

- învățământul preșcolar;
- învățământul primar - clasele I - IV;
- învățământul gimnazial - clasele V - VIII;
- învățământul liceal, organizat pe doua trepte:
  - treapta I - clasele IX - X;
  - treapta a II-a - clasele XI - XII, la cursurile de zi, și clasele XI - XIII, la cursurile serale;
- învățământul profesional și de maiștri.

Învățământul primar, gimnazial și treapta I de liceu constituiau învățământul obligatoriu de 10 ani.

Perioada postmodernă de după anii 1950 se caracterizează prin pluralismul concepțiilor despre curriculum. Regăsim la nivelul literaturii de specialitate diverse clasificări, ierarhizări și ordonări. Câteva etape posibile în analiza istorică a domeniului curriculumului [12] sunt următoarele:

1. Primele semnale privind extinderea/modernizarea termenului de curriculum sunt oferite de J. Dewey în cartea sa *The Child and the Curriculum* (1902),
2. Curriculum este privit drept experiență de învățare: F. Bobbitt, *The Curriculum*, 1918 și *How to Make a Curriculum*, 1924,
3. "Biblia curriculumului" propune principiile fundamentale ale curriculumului angajate în activitatea de instruire: R. W. Tyler, *Basic Principles of Curriculum and Instruction*, 1949,
4. Specialiștii în curriculum care evidențiază aspectele teoretice ale instruirii: Joseph Schwab, 1969, 1970, 1973, 1983,
5. Curriculum devine un domeniu al politicii educaționale al organizațiilor internaționale: experții UNESCO, 1979,
6. Extinderea maximă a conceptului către curriculum informal: L. Cremin, 1971, W. H. Schubert, 1986.

Învățământul primar și gimnazial se desfășura pe baza unor planuri de învățământ, programe școlare și manuale școlare unice, elaborate și asigurate de Ministerul Educației și Învățământului.

Învățământul liceal se desfășura pe baza unor planuri de învățământ diferențiate, pe tipuri și profile de licee [13] și cuprindeau:

- discipline științifice fundamentale,
- discipline de cultură generală și social politice,

- discipline de specialitate,
- practica în producție.

Programele școlare la disciplinele fundamentale și de cultură generală erau unice pentru toate tipurile și profilurile de liceu.

Legea educației și învățământului nr. 28 din 21 decembrie 1978 a fost abrogată în 1995, ca urmare a **reformei învățământului începută după 1989. Legea învățământului nr. 84 din 24 iulie 1995** aduce o nouă organizare învățământului, pe următoarele niveluri [14]:

- învățământul preșcolar:

- grupa mică;
- grupa mijlocie;
- grupa mare, pregătitoare pentru școală;

- învățământul primar: clasele I-IV;

- învățământul secundar, care cuprinde:

1. învățământul secundar inferior, organizat în două cicluri:

- gimnaziu, clasele V-VIII;
- ciclul inferior al liceului sau școala de arte și meserii, clasele IX-X;

2. învățământul secundar superior: ciclul superior al liceului, clasele XI-XII/XIII, precedat, după caz, de anul de completare;

- învățământul postliceal.

În România expresia de curriculum s-a impus începând cu **anii 1997-1998**, odată cu înființarea de către Ministerul Educației Naționale a Consiliului Național pentru Curriculum și cu publicarea lucrării Curriculum național. Planul cadru pentru învățământul preuniversitar (vol. 1, 1998; vol. 2, 1999).

Începând cu elaborarea primelor documente din 1998 și până în prezent, curriculumul național românesc a parcurs mai multe etape de restructurări:

- **2001**: aprobarea unor noi planuri pentru învățământul obligatoriu și pentru liceu; descongestionarea programelor școlare; schimbări în sistemul de evaluare a manualelor școlare;
- **2003**: aprobarea unor noi planuri de învățământ și programe școlare pentru clasele de intrare și ieșire din învățământul obligatoriu;
- **2004, 2005**: etapele de elaborare a noi planuri de învățământ și programe școlare pentru celelalte clase de învățământ primar, respectiv liceal;
- **2009**: modificări ale planurilor de învățământ.

Dorim să evidențiem unele dintre cele mai relevante studii legate de problematica domeniului curriculumului din literatura de specialitate. Acestea aduc unele elemente semnificative pentru înțelegerea postmodernității curriculumului și a evoluțiilor sale în perioada postmodernă.

O primă abordare se regăsește în modul de prezentare a curriculumului, realizat de D. Potolea [15]. Autorul nu oferă o definiție în sensul strict al termenului ci descrie curriculumul drept un concept-construct care reflectă „o construcție mentală, ce are în vedere o realitate ce urmează să ființeze”.

Conform autorului Potolea (2002), curriculumul este un proiect care are valoarea unui plan de acțiune educațională. De aceea, dintr-o perspectivă funcțională, curriculumul indică finalitățile de atins, orientează, organizează și conduce procesul de instruire și învățare. Considerat din punct de vedere structural, curriculumul include finalități, conținuturi, timp de instruire/învățare, strategii de predare/învățare și strategii de evaluare. Dacă analizăm curriculumul din punctul de vedere al produsului, se concretizează în planuri de învățământ, programe școlare, manuale și într-o varietate de materiale curriculare auxiliare [16].

Autorul Negreț-Dobridor (2008) consideră că asupra curriculumului se exercită influențe multiple care îi determină structura, funcționalitatea și evoluția. Diferiții cercetători și designeri curriculari au interpretat și folosit contextual aceste influențe. Recent, Elizabeth Wilmes [17] a reușit să sintetizeze magistral aceste metamorfoze.

Bibliografie

- [1] Duță, N. *Valorile Educației în Spațiul European al Învățământului Superior*. În *Educația din Perspectiva valorilor*, Tom II: Suma Paedagogica, Alba-Iulia: Editura Aeternitas, 2010, p. 285.
- [2] Soare, E., *Postmodernism of Curriculum – Object of Pedagogy Historical Approach*. În *Paradigm Changes Within the Sciences of Education*. Alba-Iulia: Aeternitas Publishing House, 2009, p. 145.
- [3] Cristea, S., *Istoria, o cale de cunoaștere*. În Albușescu, I., *Doctrină pedagogică*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2003, p. 6.
- [4] Chester W. H., Liba M. R., (eds.) *Encyclopedia of educational research*. Third Edition. New York: The MacMillan Company, 1960, p. 358.
- [5] Monitorul oficial, din 26 iulie 1924
- [6] Cristea, S., *Curriculum pedagogic*. Vol I. București: E. D. P., 2006.
- [7] Negreț-Dobridor, I., *Teoria generală a curriculumului educațional*. Iași: Polirom, 2008, p. 36-41.
- [8] Ștefan Bârsănescu ș.a., *Dicționar Cronologic, Educația, Învățământul, Gândirea Pedagogică din România*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.
- [9] Ion Gh. Stanciu, *Pedagogia românească în secolul XX*, București, 1981.
- [10], [11] Legea educației și învățământului nr. 28 din 21 decembrie 1978, art. 10.
- [12] Crețu, C., *Teoria curriculumului și conținuturile educației – curs*. Iași: Editura Universității Al. I. Cuza, 2000.
- [13] Legea educației și învățământului nr. 28 din 21 decembrie 1978, art. 43.
- [14] Legea învățământului nr. 84 din 24 iulie 1995, art. 15
- [15], [16] Păun, E., Potolea, D., (coord.). *Pedagogie: fundamentări teoretice și demersuri aplicative*. Iași: Polirom, 2002.
- [17] Vide: Textul din Wikimedia Foundation, Inc. (2008, June 15). *Informational Society*.